

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

НАРЪЧНИК ЗА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ РАБОТЕЩИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Настоящият документ е разработен в рамките на проект «Център за консултиране и превенция на домашно насилie» финансиран със средства от Държавния бюджет, чрез Министерството на правосъдието на Република България по Договор за безвъзмездно финансиране № 93-00-124/15.08.2022 г.

Гр. Силистра, 2022 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	-	СТР.3
ДОМАШНО НАСИЛИЕ		
А) ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ – СЪЩНОСТ И ПОНЯТИЕ	-	СТР.5
Б) ФАКТОРИ, КОИТО ПРЕДИЗВИКВАТ РОЛИТЕ НА ЖЕРТВА И НАСИЛНИК	-	СТР.5
В) ВИДОВЕ ДОМАШНО НАСИЛИЕ	-	СТР.8
Г) ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ	-	СТР.8
Д) ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ЖЕРТВАТА	-	СТР.10
Е) ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ЖЕРТВАТА	-	СТР.11
Ж) КАКВО ПРЕЖИВЯВА ЖЕРТВАТА НА НАСИЛИЕ	-	СТР.13
З) ЗАЩИТНИ МЕХАНИЗМИ, СЛЕД ПРЕЖИВЯНО НАСИЛИЕ	-	СТР.13
И) ПРИЗНАЦИ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА ЖЕРТВИТЕ, СПОРЕД ВИДА НА ПРЕЖИВЯНОТО	-	СТР.15
Й) ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ИЗВЪРШИТЕЛЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ	-	СТР.16
К) ВЪЗМОЖНИ РЕАКЦИИ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПРИ РАБОТА С ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ	-	СТР.18
Л) ЕТИЧНИ ПРИНЦИПИ ПРИ РАБОТА	-	СТР.18
М) ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ ПРИ РАБОТА С ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ	-	СТР.19
Н) ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ ОТ СЪПКИ ЗА РАБОТА С ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ	-	СТР.19
ЗАКОНОДАТЕЛНА ОСНОВА ПРИ РАБОТА ПО СЛУЧА НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ		
А) ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ	-	СТР.21
Б) ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ	-	СТР.24
В) ЗАКОН ЗА МВР	-	СТР.24
Г) НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС	-	СТР.24
КОНТАКТНА ИНФОРМАЦИЯ	-	СТР.26

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

Всяко действие или поведение, насочено срещу друг човек или собствената личност, което предизвиква физическо, психическо и емоционално страдание, може да се нарече насилие. По своята социална същност насилието е антихуманен акт. То е вид престъпление и нарушава достойнството и интересите на личността.

Насилието е един от възможните резултати на агресивното поведение. Също като него, то има много разновидности и форми на проява. Насилието се проявява по различен начин, в зависимост от това кои са неговите извършители, кои са жертвите и какви са отношенията между тях.

Навсякъде по света има хора, които упражняват насилие спрямо другите. Със задълбочаването на социално - икономическата криза в обществото, ръстът на домашното насилие се покачва. В този контекст безработицата и липсата на финансова сигурност могат да бъдат посочени като основни фактори, провокиращи насилието във всичките му форми. Наблюденията върху живота, както и данни от проведени проучвания, показват, че у нас доминиращо по размери и жестокост е домашното насилие. Според други изследвания, Балканите са място, където насилието е част от растежа на децата, т. е. възпитателна мярка. Насилието в семейството се провокира по-рядко от това, че детето е нарушило родителска забрана, а по-често от това, че в семейството има някакъв проблем. Посочените факти подкрепят тезата, че у нас насилието служи за преодоляване на семейни проблеми и е израз на принципа “По-силният винаги има право”.

Подходът към домашното насиле като към въпрос, свързан с правата на човека, ни води към цялостен и многосекторен отговор, който добавя измерение, свързано с правата на човека, към работата, извършвана във всички сектори. Това ни задължава да укрепваме и да ускоряваме инициативите във всички области, с цел превенция и изкореняване на насилието над жени, включително посредством съдилища, здравеопазване, политики за местно и регионално развитие, хуманитарна помощ и др., тъй като Домашното насилие оказва въздействие не само върху пряката жертва, но засяга и свидетелите, както и лицата, които знаят за него. То се отразява по-специално на децата, чиято емоционалност ги прави особено уязвими и може да има последици за цял живот.

Статистиките за домашното насилие не описват точно явлението и не дават възможност за отчитане на истинския мащаб на проблема. Поради това съществува спешна необходимост от уеднаквяване на критериите за регистриране на домашно насилие, така че данните да могат да бъдат съпоставими на европейско равнище.

Много е важно създаването на мултидисциплинарни пространства за

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

подкрепа, където жертвите могат да бъдат изслушани, разбрани и думите им да бъдат посрещнати с доверие. В явлението домашно насилие взаимодействат психологически, културни и религиозни фактори и обичаи, утвърждавани с векове. То не се дължи на една единствена причина и към него не може да се подхожда само с полицейски или наказателни мерки. Един координиран и мултидисциплинарен подход, който да не допуска излагането на жертвите на повторно насилие, е основен елемент от тази битка. Необходимо е да се обърне специално внимание на жените с увреждания и на жените емигрантки, чиято уязвимост е по-голяма. Този тип подкрепа трябва да обхваща по-систематичен начин и непреките жертви на насилие, най-вече децата.

Настоящият наръчник регламентира процеса на работа в насока борба и превенция на домашното насилие, в съответствие с нормативната база на Република България. Целта на наръчника е да предложи на професионалистите, пряко ангажирани с проблема домашно насилие на местно и регионално ниво, инструментариум за взаимодействие, проследяване, регулиране и подобряване на тази дейност.

Наръчникът ще подпомогне специалистите да развият уменията си за предоставяне на услуги на лица, жертви на домашно насилие и лица, извършители на насилие, спазвайки основните принципи на зачитане на човешките права и достойнство.

Наръчникът съдържа информация за формите на домашното насилие, последиците върху жертвите по повод създаване и поддържане взаимоотношенията с извършителя, защитните механизми на жертвата, нормативната база, фиксираща правомощията и ангажиментите на различните институции, пряко работещи по проблема, предложение за взаимодействие на регионално ниво между заинтересованите страни при работа по случаи на домашно насилие.

В наръчника са формулирани специфичните права и отговорности на всички заинтересовани институции в този процес и е предоставена контактна информация.

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ **ДОМАШНО НАСИЛИЕ**

А) ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ – СЪЩНОСТ И ПОНЯТИЕ

Водеща разлика между домашното насилие и насилието като общо е, че домашното се случва между хора, които предварително са декларирали своята положителна привързаност или поне очакванията към връзката са такива.

„Домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство“ (чл. 2, ал. 1 от ЗЗДН).

Независимо от пола, независимо от възрастта и принадлежността, всяко едно лице може да бъде жертва на домашно насилие.

Семейството е социална клетка, която е еволюционно устроена да предостави на детето среда на сигурност, където то да научи основните неща, свързани с отношенията между хората и уменията за самостоятелно и пълноценно живеене. Няма по-голям ужас за едно дете от това да расте в условията на взаимоотношения на непоносимост и страх. Вероятно и за човек, способен на емпатия, би било трудно да ПРЕЖИВЕЕ онова, което детето чувства в случаите, в които расте с ясните послания, че не е желано, че нуждите му нямат значение, а жестоките отношения между двамата родители означават всичко, „което то трябва да знае за отношенията“. Важно е да се помни, че всичко това детето интерпретира като любов, която по-късно ще извежда от себе си при всички случаи, в които има намерение да взаимодейства с Другите.

Б) ФАКТОРИ, КОИТО ПРЕДИЗВИКВАТ РОЛИТЕ НА ЖЕРТВА И НАСИЛНИК

Жертвата и насилникът се разглеждат при идентични фактори. И двамата естествено растат в семейна среда, която влияе пряко върху формирането им като точно тази личност. По този начин, сякаш неслучайно и двете поведения нерядко се формират в семейство или друга много близка общност.

Личностни фактори:

➤ Децата са особено уязвима категория поради неспособността да оказват физическа съпротива. Липсата на социален и жизнен опит ги лишава от възможността да оценяват актовете на насилие като такива. Такива примери се наблюдават, когато насилникът е близък роднина; насилието е ежедневие в семейството; е с внушено чувство за вина; правят се съобщения за въображаемо насилие, което реално не е извършено. Във

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

връзка с това е необходимо детските показания да бъдат консултирани с психолог;

➤ Пубертетната възраст е рисков период, в който могат да бъдат създадени предпоставки за лекомислено и/или крайно поведение. Повишава се рискът от извършване на противообществени прояви и престъпления;

➤ Хора над 65 години - понякога поведението на тази рискова група хора се характеризира, освен с болезненото оттегляне от социалната активност, с биологична деградация и психични промени. Те могат да се изразят в проблеми с паметта и мисленето, по-ниска способност за контрол на емоционалните състояния, обостряне на конфликтността и др.

➤ Психическа зрялост - свързана е с приемането на ролята на партньори и родители;

➤ Злоупотреби – алкохол, наркотични вещества от страна на един от партньорите;

➤ Психически особености - психични заболявания (биполярност, депресивни състояния, психоза) и особености в темперамента (емоционална лабилност, афективност, силен темперамент);

➤ Психични болести - при почти всички психични болести има промени в съзнанието и поведението на болните, които в различна степен повишават риска от насилие. Неспособността на тази категория хора да оценява адекватно определени ситуации ги превръща в потенциални обекти и жертви на насилие. Поради специфичното си болестно състояние те трудно се справят с травмата. Проблеми могат да възникнат и около достоверността на показанията им;

➤ Умствена изостаналост - проблемите на тази категория хора са сходни с проблемите на психично болните. Често те не разбират смисъла на извършените спрямо тях действия и по тази причина трудно или въобще не ги оценяват като престъпни. Интелектуалният им дефицит и особеностите на възпроизвеждане на информацията често пораждаат съмнения за достоверността на деянието;

➤ Ниско образование или липса на образование, което води и до съответното ниско функциониране на индивидите;

➤ Незадоволително финансово състояние. Ниско квалифицирана работа с нисък доход. Това има отношение към самочувствието на хората;

➤ Средата, от която произхождат – дали е била среда на насилие или среда на нормално функциониране на семейството.

Социални фактори:

➤ Етническо/Културално възприятие за мъжа, като глава на семейството, пазител и водач. Строг патриархат;

➤ Приета или поставена за цел йерархия, в която единият партньор да е доминантен, а другият да е подчинен;

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр. Силистра, п.к. 283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Възприемане на жената единствено като майка и съпруга, с основни задължения свързани с домакинството, раждане на бебета и възпитание;
- Наличието на социални/културални норми, в които насилието е по някакъв начин възприето за начин за справяне или норма.

Фактори, свързани с особеностите на връзката:

- Чести кавги и конфликти във връзката. Такива, които касаят както партньорите, така и тези, които са генерирани или поддържани от семействата им, роднините им;
- Непълнота на семейството на произход;
- Патология и история на престъпно поведение в разширените семейства;
- Нестабилност във взаимоотношенията;
- Прекомерно мъжко господство;
- Предпочитание на едно от децата;
- Социално-икономически дисбаланс, бедност. Неравенство в икономическия статус дори на един от членовете в домакинството.

Фактори, които са актуални за средата, в която семейството функционира (държава, град, квартал, микрогрупа, работно място):

- Социално - икономическата криза и нейните последици - фактор, който застрашава физическото оцеляване на отделни лица или семейства и предизвиква духовно обезверяване;
- Средствата за масова информация - фактор, който застрашава изграждането на ценностната система у подрастващите и в известен смисъл провокира използването на насилието като механизъм за решаване на конфликти;
- Глобализацията - фактор, който застрашава себerealизацията на личността. В глобалното общество човек осъзнава несъвършенството си и по-често изпада в депресия;
- Отчуждението - фактор, който застрашава сплотеността на общността като група и провокира недоверие и несигурност;
- Социалната девалвация - фактор, който застрашава съхраняването на духовната идентичност. Липсата на ценности и ценностна ориентация се отразява предимно регресивно на човешкия род;
- Липсата на функционално законодателство, което ефективно да посрещна проблема на домашното насилие;
- Трудности при откриването и доказване на домашно насилие;
- Ниски санкции, ограничени последици или разположени във времето такива по отношение на агресорите;
- Доброжелателност, толерантност, социална приемливост към домашното насилие. Ограничен надзор и сензитивност към проблема. Виктимизация, натоварване на жертвите с вина и отговорност за

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

действието;

- Ниска социална информираност;
- Липса на работещи превантивни програми и програми, в които младите да се обучават и приемат домашното насилие като престъпление, а не норма;
- Слаба консистентност, сплотеност, воля за общност;
- Незаинтересованост на обществото към проблема и групата.

В) ВИДОВЕ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Физическо насилие - при него е налице нанасяне на физически увреди върху жертвата. То се извършва посредством побой, нараняване, убийство, заразяване, ограничаване на храната, съня, въвлечане в употреба на наркотици, алкохол и т.н. Физическото насилие е всеки акт, който нарушава неприкосновеността на тялото, причинява физическо страдание и болка;
- Сексуално насилие - това е преднамереното манипулиране с тялото като сексуален обект, без да е налице изрично съгласие. Действието цели насилникът да получи сексуално удоволствие или друга изгода;
- Психическото и емоционално насилие - вербално, унижително и въздействащо на жертвата. Основни индикатори са: заплахи, критика, сплашване, насаждане на чувство за вина, контрол върху поведението, подценяване, потискане на самочувствието;
- Икономическо насилие - представлява форма на манипулация и принуда за материална изгода. Не са редки случаите, когато чрез икономическата принуда, насилникът изисква от потърпевшия определено поведение, покорност, послушание. Най-често, икономическото насилие се свързва с финансова зависимост, финансови ограничения, материална зависимост, имотна зависимост.

Г) ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ

- Изоляция – това е поведение, целящо изолация и държи жертвата зависима от партньора си - сама, без възможност за помощ и подкрепа отвън. Докато жертвата поддържа стабилни отношения с други хора, властта на насилника е ограничена, ето защо, той се стреми да я изолира. Той не само се опитва да забрани комуникацията и материалната подкрепа, но и разрушава емоционалните връзки на своята жертва с другите. Изолиращите тактики включват невъзможност за потърпевшата да ходи на работа, училище, църква и други, да вижда семейството и приятелите си. Това се осъществява по различни начини - изключване на телефона, докато извършителят е въвн от дома, придружаване на жертвата навсякъде, отваряне на пощата ѝ, следене на телефонните ѝ разговори. Изоляцията увеличава опасността за жертвата;
- Финансов контрол - прилагането на финансов контрол прави

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

жертвата зависи от партньора и изключително уязвима. Примерите включват лишаването ѝ от достъп до парите и информация за финансите на семейството, принуждаването и да проси и да моли за пари, отнемане на парите ѝ, забрана да работи, управляване на спестяванията ѝ;

➤ **Заплашване** - използва се, за да събуди страх у жертвата, че ако не се подчинява, ще се случи нещо много лошо. Страхът може да продължава с дни и седмици, дълго след като е отминало физическото насилие. Тази форма на насилие включва сплашване с жестове, премазване на вещи, чупене и късане на вещите на жертвата, нараняване или убиване на малки домашни животни, игра с огнестрелни оръжия, заплаха за убийство (на жертвата и/или децата), заплаха за самоубийство. Много хора, живеещи в постоянна заплашителна ситуация се приспособяват, без да осъзнават степента на страха и риска;

➤ **Емоционална злоупотреба** - емоционалната злоупотреба лишава жертвата от самоувереност, кара я да раболепничи, прави я зависима и слаба. Това поведение включва унижаване и ругане на партньора, дисквалифициране пред семейството и приятели, обвиняване за това, което самият насилник не е направил както трябва и вменяване на чувството, че жертвата е глупава;

➤ **Физическа злоупотреба** - има за цел да накара пострадалата да направи това, което иска насилника. Той наказва жертвата за това, че е нарушила неговите правила и предизвиква у нея страх. Това поведение включва бутане, блъскане, удряне на жертвата с длан или с юмрук, душене и горене;

➤ **Сексуална злоупотреба** - сексуалната злоупотреба е силно унижителна. Много от жертвите, които са пострадали, се чувстват неудобно, когато говорят за сексуалните злоупотреби, извършени с тях. Много от жените са открили, че след определен период от време мъж, който е злоупотребявал физически и психически, става и сексуален насилник. Сексуалното насилие включва широк репертоар от поведения, включващи принуждаването на партньорката да прави секс по време и по начин, който не желае. Това може да бъдат и действия, които насилникът предприема, за да накара жертвата да се страхува за своята сексуална безопасност или тази на децата ѝ;

➤ **Използване на децата** за да се контролира или наказва майката - често мъжете, които упражняват насилие заплашват, че ще навредят на децата, за да принудят майката да се подчини на изискванията им. Децата биват използвани и по други начини - например като "шпиони", които докладват на бащата къде е майка им. Понякога децата могат да бъдат принуждавани да свидетелстват или да бъдат участници в нападенията срещу майка им и те често чуват баща си да охува майка им. Някои насилници системно подкопават авторитета на майката пред децата;

➤ **Насаждане на ужас и безпомощност** - разрушава се усещането за себе

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

си във връзка с другите, предизвиква се патологична привързаност на жертвата към извършителя, физическо насилие, заплахи за смърт или сериозно нараняване, независимо дали към жертвата или към други, непредсказуеми изблици на насилие, непоследователно влизане в сила на тривиални изисквания и дребни правила;

➤ Разрушаване на усещането за автономност у жертвата - постига се чрез контрол над тялото и телесните ѝ нужди - лишаване от храна, сън, подслон, лична хигиена и лично и пространство;

➤ Превръщане в съучастник - последната стъпка в "разбиването на защитите" на жертвата не е завършена, докато тя не бъде принудена да предаде своите най - базисни връзки на привързаност, бъдейки свидетел или участвайки в престъпления срещу други;

Понякога жертвата е толкова ограничена в контактите си с външни хора, че реално живее в ситуация на пленничество. В такава ситуация извършителят става най-могъщият човек в живота ѝ, като психологията ѝ с времето се оформя от действията и убежденията на извършителя. Методите, които позволяват на едно човешко същество да контролира друго са впечатляващо консистентни. Описанията на методи за принуда, предоставени от бити жени, на деца, с които е било злоупотребявано и жени, принудени да проституират, носят необичайни сходства с тези на заложници, политически затворници и оцелели от концентрационни лагери.

Освен различни форми, ДН има и различна продължителност. В зависимост от продължителността са различни и цялостните последствия върху жертвата. Най-големите промени, които могат да настъпят в резултат от ДН са в сферата на отношенията.

Д) ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ЖЕРТВАТА

В партньорските взаимоотношения, белязани от системно домашно насилие, жертвата често е изолирана и развива зависимост от извършителя. Тя „попада“ в травматична връзка, която води до силна емоционална привързаност в резултат от цикъла на насилие. Често наблюдавани в поведението на жертвата са следните явления:

➤ Травматично свързване - след установяване на контрол върху жертвата, извършителят се превръща за нея в източник на утеха, така както и на унижение. «Даряването» на малки жестове на внимание подкопава психологическите съпротиви на жертвата далеч по - ефективно, отколкото непрекъснатите лишения и страх. Продължителното ограничение, в резултат на страх от смърт и в изолация създава връзка на идентифициране на жертвата с извършителя;

➤ Проблеми с инициативността и планирането - жертви, които не са били напълно "разрушени", не се отказват от възможността за активно ангажиране с обкръжаващата ги среда. Областта на инициативността,

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

обаче, все повече се стеснява в ограниченията, налагани от извършителя. Жертвата вече не мисли как да избяга, а как да остане жива или как да направи пленничеството си по-поносимо;

➤ Пасивност и безпомощност - поради ограничаването на възможността за активно ангажиране със света, хронично травмираните хора често са описвани като пасивни или безпомощни. Травматичната връзка, в която те живеят, подронва или разрушава усещането им за относително сигурна среда. За тях всяко независимо действие е непокорство, което носи риск от наказание;

➤ Усещането, че насилникът все още присъства след спасяването - наложеното взаимоотношение, което обсебва вниманието на жертвата по време на пленничеството, става част от вътрешния ѝ живот и владее вниманието ѝ, дори след прекратяване на връзката. Може да доведе до двойствено отношение - жертвата да се страхува от бившия си насилник или да се чувства объркана и безценна без него;

➤ Крайности във взаимоотношенията – за жертвата е особено трудно, след прекратяване на насилствена връзка, в която е била изолирана, да възстанови взаимоотношенията с хората, отпреди пленничеството. Много често «оцелелият» се колебае в интензивна привързаност и крайно отбягване.

Е) ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ЖЕРТВАТА

За да прояви адекватно отношение и за да изпълни компетентно професионалните си задължения, професионалистът трябва да притежава необходимите познания за състоянието и реакциите на жертвите на насилие и да прояви разбиране към тях.

При оценка на състоянието на жертвата трябва да се обърне внимание на интензивността на преживяване на психичната травма. Когато жертвата е в състояние на травматичен или посттравматичен стрес, е възможно да се наблюдава поведение, което на пръв поглед да изглежда алогично и притеснително за полицейския служител. Тези реакции са нормални реакции на ненормално събитие в човешкия живот.

Остротата на симптоматиката зависи от фактори като:

- възраст;
- физическа и психическа кондиция на пострадалия;
- наличие на предишен опит с подобни ситуации;
- адекватен отговор на полицейския служител;
- подкрепа от семейството, професионалната и социалната общност.

Остра стресова реакция - възниква непосредствено в момента на стресогенното събитие и е свързана с:

- първоначално състояние на вцепененост;
- стесняване на вниманието и дезориентация;
- отдръпване от стресогенната ситуация;

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- депресия;
- прекомерна тревожност, самоизолация;
- възбуда, гняв, хиперактивност.

Може да се наблюдава частична или пълна амнезия за времето на травматичното събитие. В подобни случаи е препоръчително жертвата да бъде изведена бързо от стресогенната ситуация. Обикновено симптомите отзвучават бързо и с жертвата може да се работи безболезнено. Ако това не стане, симптомите започват да отзвучават спонтанно след 24 - 48 часа до 3 дни.

Посттравматично стресово разстройство - възниква в случаите, когато травматичната реакция не е добре овладяна и жертвата не може да се справи с травмата. Става дума за закъснял отговор на стресогенното събитие. Симптомите на посттравматичното стресово разстройство са:

- епизоди на повтарящо се изживяване на травмата като внезапно спомняне на отделни фрагменти от ситуацията;
- преживявания под формата на сънища, кошмари;
- продължаващо чувство на “вцепененост” и емоционална притъпеност;
- проява на враждебност към другите;
- загуба на настроение, апетит, нарушения в съня;
- избягване на действия и сигнали, напомнящи травматичната ситуация.

Реакции у жертвата на престъплението, различни от травматичния и посттравматичния стрес:

- Чувство за вина и самообвинения. Тази симптоматика е разпространена при сексуални престъпления и домашно насилие. Често това чувство се внушава от насилника, с цел осигуряване на “мълчание” от страна на жертвата;
- Чувство за безпомощност и страх. Генерирането на страх и тревожност, като ефекти на насилието, може да доведе до негативни промени в социалното поведение на жертвата и така чувството ѝ за защитеност да бъде уязвено;
- Парадоксални реакции като смях или обезценяване на случилото се;
- Неконтролируем гняв и агресия, пренасочване на гневните реакции към неутрални субекти, предимно към представителите на закона. Това е често срещана реакция и тя е срещана при домашно насилие. Подобно поведение обаче не е израз на лично отношение към служителя на реда и закона. Жертвата изпитва необходимост от незабавно разтоварване, а гневът е интензивно емоционално състояние. Обект на този гняв е насилникът, но не винаги взаимоотношенията жертва - извършител позволяват адекватно освобождаване на емоцията и в този случай гневът се пренасочва към по-достъпен обект.

Ж) КАКВО ПРЕЖИВЯВА ЖЕРТВАТА НА НАСИЛИЕ

Системното и инцидентното преживяване на насилието води до промяна на личността. Преживяването на насилие се отразява върху качеството на справяне със задачите от ежедневието. То предизвиква отрицателни психични състояния, които нарушават изградения динамичен стереотип. Преживяването на насилие се приема като събитие, което предизвиква криза на съществуването. Последиците от преживяването на насилие могат да бъдат описани като посттравматично стресово разстройство. То може да бъде открито в поведението на жертвата и в здравословното ѝ състояние.

Малтретираният, унизяваният, нараняваният, изнасилваният човек живее в страх. Страхът променя самочувствието на жертвата. Страхът провокира:

- ниско самочувствие и обезценяване на живота;
- усещане на омраза към себе си;
- съобразяване с изискванията на насилника;
- отказ от собствено мнение;
- компромис със собствените принципи и потребности;
- чувство за вина и безпомощност;
- злоупотреба с различни вещества;
- хронично безпокойство;
- членство в различни групировки.

Жертвата изпитва неудовлетвореност от междуличностното взаимодействие и жизнената перспектива губи смисъл. Животът “без компас” е предпоставка за самоизолация, агресия или автоагресия.

З) ЗАЩИТНИ МЕХАНИЗМИ, СЛЕД ПРЕЖИВЯНО НАСИЛИЕ

Как човек се справя със ситуацията на насилие и последиците от него?

Всеки от нас прилага в нормалното си функциониране защитни механизми, за да се справи с тревожността. Те ни служат, за да съхраняваме усещането си за цялост и интегритет на Аз-а, когато сме под напрежение. Те са част от нормалното човешко развитие. Защитните механизми имат две общи черти – проявяват се на несъзнавано ниво, така че не сме наясно с тяхното присъствие и въздействие и изопачават действителността, за да я направят по-малко заплашителна.

1. **Разцепване** - то често се демонстрира като неспособност да се преживеят другите в тяхната цялостност. Хората се възприемат или като изцяло добри (идеализация) или като изцяло лоши (демонизация). Това се отнася както до човека, който упражнява насилие, така и до хората около жертвата, които се опитват да ѝ помогнат, независимо дали са професионалисти от различни области, или нейни близки. Всеки, който ползва този защитен механизъм, не може да толерира представа, която да

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

съчетава и двете страни. Когато с жертвата е злоупотребено от някой, на когото има доверие и е зависима от него, се включва механизмът на разцепване. Така личността се справя с непоносимостта на това да зависи от някой, чиито действия се възприемат като зловредни и потенциално унищожителни. Хора, с които е злоупотребено, могат да преживяват и вътрешно разцепване. Трудно е да се поддържа усещане за себе си, което съчетава едновременно разрушени, насилени части и функциониращи и здрави части. Много жертви твърдят, че се колебаят между това да се възприемат като увредени и като здрави.

2. Проекция - този механизъм включва проектиране на нежеланите аспекти на Аз-а върху другите. Тези аспекти често се възприемат като "негативни" (например агресията), но могат да бъдат и "позитивни". За хората, с които е било злоупотребено, са били допустими само ограничен набор от емоции. В ситуация на насилие тъгата може да се изтълкува като мелодрама, гневът като неподчинение и т.н. В допълнение качества, които напомнят за агресора като грубост, агресия, настойчивост и др. могат да отвратят жертвите независимо, че като всеки човек и те ги притежават. Жертвите могат да проектират гнева си върху помагащите и да създадат представа, че те се държат гневно и осъдително с тях. При такива обстоятелства е важно да се прецени дали в действителност е имало гняв от страна на хората около жертвата, преди да бъде допуснато, че това е проекция от тях.

3. Отричане - този защитен механизъм е централен в работата със случаи на злоупотреба, както по отношение на жертвата, така и по отношение на извършителя. Той се отнася до процеса на отричане на болезнено преживяване. Хората, които са били подложени на насилие, често отричат това в стремежа си да избегнат болката, свързана със злоупотребата или въздействието, което би имало знанието за насилието върху отношенията им с хората. Отричането може да се проявява по много начини.

Например клиентите отказват да чуят или постоянно забравят коментари или интервенции. Или пък с неохота определят опита си с насилие като такъв. Този механизъм е особено полезен, когато човек трябва да се справи с болезнени и непоносими преживявания. Той може да стане постоянна защита в смисъл, че клиентите започват да отричат всички прояви на злоупотреба, за да поддържат илюзията, че с тях никога не са се случвали подобни ужасни неща. По този начин може да се наруши тяхната способност да се грижат за себе си, като избягват неприятни ситуации. Нарушава се чувството им за самосъхранение, което се основава на правилна преценка на реалността. Отричането се различава от подтискането, което засяга вътрешните състояния по това, че се отнася към външната реалност, която се възприема като толкова заплашителна и болезнена, че не може да бъде разпозната.

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

4. **Подтискане и забрана** - подтискането е процес при който намерения или импулси, които са неприемливи за личността преминават в несъзнаваното. С други думи ние нямаме осъзната представа за тях. Сам по себе си процесът на подтискане е несъзнавана реакция. Ефектът от забраната е подобен, но тя е осъзнат акт на волята ни, целящ да съхрани живота и функционирането ни. Следователно клиентите не осъзнават подтиснатото съдържание, макар че консултантът може да започне да разпознава неговите прояви в поведението и функционирането на клиентите. За разлика от това материалът, който е забранен е по - лесно достъпен. Например клиентите могат да отбягват определени места или дейности които им напомнят за преживяното насилие, без сами да разбират, че постъпват по този начин.

5. **Съпротиви** - съществува колебание между приемането и отричането на психичната травма. Това може да бъде обърквачо за консултанта. Често период на по - дълбинна работа може да бъде последван непосредствено от период на отричане. Клиентът изглежда недостъпен и се стреми да избегне тъгата, гневът и ужасът, които би преживял, ако допусне навлизане в територията на травматичното събитие. Това го кара да прибегва до по - стари защитни стратегии, които се описват като съпротиви. Защитните механизми често затрудняват разбирането на действията на жертвите.

И) ПРИЗНАЦИ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА ЖЕРТВИТЕ, СПОРЕД ВИДА НА ПРЕЖИВЯНОТО

Симптоми на жертвата на физическо насилие:

- Деца - затвореност /апатия/, агресивно поведение, сподавен плач, емоционална зависимост, избягване на зрителен контакт, безразборна привързаност;
- Юноши - затвореност /апатия/, агресивно и саморазрушително поведение, самонараняване, проблеми в училище, страх от провал, злоупотреба с различни субстанции, бягство от къщи;
- Младежи - затвореност /апатия/, агресивно и антисоциално поведение, неразбирателство с младежи на същата възраст и търсеци вниманието на възрастните, бягства от къщи и употреба на алкохол, наркотици и др., проблеми в училище;
- Възрастни - неспособност за поддържане на продължителни и удовлетворяващи отношения, лошо самочувствие, прояви на страх, гняв в ситуации на насилие;

Симптоми на жертвата на сексуално насилие

- Деца - сексуализирано поведение, ригидност, емоционална зависимост, пасивност, затвореност, превъзбуденост, затруднения при храненето;

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Юноши - сексуализирано поведение, неспособност да се привърже към юноши на същата възраст, разсеяност, нарушения в храненето /булимия, анорексия, затлъстяване/, проблеми в училище;
- Младежи - сексуализирано поведение и позъорство, разврат и проституция, неподчинение или стоворчивост, доведени до крайно изолиране, страх, самонараняване, симптоми за самоубийство, псевдо-зрялост, смущения в храненето, злоупотреби с алкохол и наркотици, бягство от къщи;
- Възрастни - сексуални проблеми, недоверие, срам от тялото, неспособност за самоутвърждаване, чувства се жертва, злоупотреби с алкохол или наркотици, лошо самочувствие.

Й) ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ИЗВЪРШИТЕЛЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Основната характеристика на агресията е, че чрез нея умишлено се цели нараняване или увреждане. Извършителите на насилие в своето поведение най – често използват като защита агресивното поведение, което се проявява в насилие (вербално или физическо) към по-слаб член от семейството (дете, партньор, родители). Агресията, в резултат на която се проявява насилието, може да е провокирана от страх или несигурност, от параноя или усещане за заплаха, от отрицателни емоционални преживявания или като компенсаторен механизъм на чувство за малоценност, като източник на гордост във форма на демонстративно себедоказване или в резултат на преживяна обида, поради проекция или по друга причина, но винаги има една основна цел – контрол.

Насилието в семейството има тенденция да се предава от поколение на поколение. Общи характеристики на насилника, които могат да бъдат причина за проявата на агресия в хипотезите на домашно насилие, са критичност по отношение на другите, агресивност, импулсивност, стремеж към доминиране и участие в конфликти. Насилниците често се страхуват да не бъдат наранени в настоящите си емоционални връзки. В своите връзки те са обикновено амбивалентни – търсят емоционална близост, но се страхуват от доверяването на онези, които могат да им я дадат. Липсата на доверие към партньора говори за потребност от контрол над действията на значимите други. Невъзможността да изразят чувствата си, поражда фрустрация, която не могат да експресират до епизода на насилие. Насилието става средство за себеубеждаване в собствената сила и способност за контролиране на нещата. За да избегнат поемането на отговорност за собственото поведение, насилниците често обвиняват другите за поведението си.

Резултатите от множество изследвания над жени, за които се знае, че прилагат физическо насилие над децата си сочат, че повечето от тях са били лишени от елементарни майчински грижи. Част от детството на тези

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

жени е било свързано с преживявания на продължителни или често повтарящи се раздели, както и многократни заплахи за изоставяне. При много висок процент от изследваните жени – извършители на насилие, се регистрира липсата на подкрепяща среда, а връзката „майка – дъщеря“ в тяхното детство е била преобърната, като именно от тях се очаквало да се грижат за майките си. Характеристиките на изследваните мъже извършители сочат, че висок процент от тях изпитват силна ревност към съпругите си (особено в периоди, когато партньорката е ангажирана с децата – раждане, бременност и др.), изпитват тревожна привързаност в партньорските връзки, често водещи до заплахи за напускане, самоубийство, налагане на принудителни мерки, спрямо партньора (изолация и ограничаване). Във вътрешната логика на извършителя е стремежа му за контрол – да се защити, да действа първи, чрез доминиране над другите, използвайки ултиматуми, обвинения, заплахи и насилие, с цел да ги подчини. Склонен е към фрустрация по незначителни поводи. Нуждае се от постоянно признаване на авторитета му. Чувството на превъзходство над другите най – често е компенсация за собственото му усещане за безсилие. Не търпи и не уважава чуждото мнение, използвайки всички възможни методи, за да го елиминира още в самото начало. Доказва се, че висок процент от извършителите в детството си са били обект на насилие. Личните граници на агресора са били нарушавани, поради което не е склонен да изпуска контрола, независимо от цената. За да може да упражнява контрол, той има нужда от жертва, чийто живот да контролира.

За съжаление липсват ясни признаци, по които да бъде различен насилникът от останалите хора. Насилници има сред всички общности. Те не са представители на определена социална група и не могат да бъдат разграничени по вероизповедание, възраст, политически пристрастия. Насилникът може да бъде богат или беден, млад или стар, семеен или несемеен, ниско или високообразован, от пълноценно или непълноценно семейство.

Могат да се идентифицират някои доминиращи в личностния профил на човека с насилническо поведение характеристики, които определят, че при конкретни ситуации той може да прояви насилие:

- Лица с ниска самооценка, компенсирани в идеализиране на физическото превъзходство като средство за подчиняване на хората, с които общува;
- Лица с емоционална неустойчивост, водеща до липса на самообладание в екстремни ситуации;
- Лица с краен егоцентризъм при удовлетворяване на собствените потребности;
- Лица със засилена агресивност и жестокост и с дефицити в способите за приемане и прошка;

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Лица, смятащи се за недосегаеми - отмъстителни и изпълнени с омраза към всеки, който се изпречи на пътя им;
- Лица с примитивно съзнание за жената и нейната роля в семейството и социалния живот;
- Лица с алкохолна и друга зависимост от вещества.

К) ВЪЗМОЖНИ РЕАКЦИИ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПРИ РАБОТА С ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Гняв - характерна емоция за ситуации, в които има явно престъпно поведение на жертвата, или в ситуации на особено жестоко поведение от страна на насилника;
- Проекция - когато жертвата с някои свои характеристики напомня на служителя за близък човек;
- Безпомощност и незнание - когато специалистът е неопитен, не е обучен и не познава модела за обгрижване и пренасочване на жертвата;
- Обърканост - когато специалистът няма достатъчно професионален и социален опит и не познава реакциите и поведението на жертвите;
- Безразличие, формалност, обезценяване на случилото се - понякога при свръхрутинирани служители с дългогодишен професионален опит.

ОПИСАНИТЕ РЕАКЦИИ И ПОВЕДЕНИЕ СА НАПЪЛНО ЕСТЕСТВЕНИ, НО ПО НИКАКЪВ НАЧИН НЕ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ДЕМОНСТРИРАНИ ОТ СПЕЦИАЛИСТИТЕ!

ЕДИНСТВЕНАТА ПРАВИЛНА РЕАКЦИЯ Е БЕЗУСЛОВНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪЧУВСТВИЕ, РАЗБИРАНЕ И ПОДКРЕПА!

Л) ЕТИЧНИ ПРИНЦИПИ ПРИ РАБОТА

- Уважение на индивида - всеки човек, жертва на престъпление има право на уважение;
- Поверителност - запазване тайните на жертвата и събраните за интервенцията данни;
- Откровеност - ясна представа за установените проблеми, обсъждания с жертвата на престъпление и реалистичен подход към действителността;
- Осъзнаване на собствените ограничения - изисква професионалистът да използва съдействието на сътрудник, когато не може да намери сам решенията;
- Договаряне на решенията с жертвата на престъплението и спазването им - изисква всяка от страните да разбере начините на действие, да окаже съдействие при вземането на решенията и да ги спазва;
- Липса на дискриминация - уважение към културната, етническата, религиозната, социалната идентичност на жертвата на насилие.

М) ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ ПРИ РАБОТА С ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Демонстрирайте съчувстващо, подкрепящо и неоценъчно отношение;
- Съобразявайте се и зачитайте достойнството, човешките права и индивидуалните особености на жертвата;
- Информирайте жертвата за нейните права и възможностите да използва специализирани услуги;
- Уверете жертвата, че се намира в безопасност и е защитена от нови посегателства, насилие и страх;
- Вземете мерки за минимизиране на риска от психическа и физическа травма или повторно травматизиране на жертвата;
- При необходимост пренасочете жертвата към други помагачи институции.

Н) ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ ОТ СЪПКИ ЗА РАБОТА С ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ

Първа стъпка - осигуряване на подкрепяща среда и повишаването на доверието у жертвата. Тя трябва да почувства, че въпреки преживяното събитие се намира в безопасност и е защитена.

Втора стъпка - оценка на психичното състояние на жертвата:

- Симптоми за тежко психическо състояние, с възможност за сериозна дезадаптация;
- Симптоми от емоционално естество: гняв, страх, потиснатост, повишено напрежение, объркване, безпомощност, отклонения в самооценката;
- Симптоми от телесно естество: виене на свят, прималяване, сърцебиене, гадене, изтръпване, изпотяване, треперене;
- Симптоми от поведенческо естество: агресивни изблици, самоизолация, апатия;
- Симптоми от мисловно естество: изкривявания - “виновен съм за случилото се”, невъзможност за анализиране на случилото се в хронологичен ред;

Трета стъпка - пренасочване на жертвата към други форми на социална подкрепа, с цел минимизиране на риска от психическа и физическа травма.

Препоръки към полицейските служители при работа „на терен“

I. Оценка на опасността/агресията на извършителя - Ако е възможно преценете следните симптоми:

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

1. Жертвата на домашно насилие вярва, че насилника може сериозно да я нарани или убие;
2. Насилникът е заплашил, че ще се самоубие или ще убие жертвата или други членове на семейството;
3. Насилието ескалира и се проявява по – често;
4. Насилникът има вероятност да използва оръжие срещу жертвата или друг член на семейството;
5. Насилникът е обсебен от мисълта за преследване на жертвата;
6. Насилникът реагира на предприетите срещу него мерки по опасен за жертвата начин;
7. Децата са в дома или са въввлечени в конфликта.

II. Арест в случай на домашно насилие/Доклад в случай на инцидент

1. Установяване на времето на извършване на инцидента, пристигане;
2. Идентифициране на страните в конфликта;
3. Описание на нараняванията на жертвата и извършителя;
4. Описание на емоционалното състояние на жертвата и извършителя;
5. Описание на мястото на събитието;
6. Съществуваща връзка между жертвата и извършителя;
7. Присъстващи на инцидента – деца, свидетели или други деца, ако има такива;
8. Събиране на доказателства. Изслушване на версиите на двете страни;
9. Обяснение и описание на мерките, които могат да се предприемат от жертвата;
10. Отбелязване на съществуващите /ако има такива/- условна присъда, употреба на алкохол или други;
11. Имена, адреси, телефони, месторабота на свидетелите;
12. Начин за свързване с жертвата в следващите 24 часа;
13. Име, адрес, телефон на роднини или приятели, които са във връзка с жертвата и знаят как да се свържат с нея /Информацията по т. 12 и 13 трябва да се опише отделно от доклада/;
14. Включено допълнително в разказвателна форма: описание на случилото се от жертвата, от извършителя, от свидетелите, предполагаема причина за арест, кой е иницирал инцидента? Самозащита?

**ЗАКОНОДАТЕЛНА ОСНОВА ПРИ РАБОТА
ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ**

А) ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

„Домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство. За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие“ (чл. 2, ал. 1 и 2 от ЗЗДН).

Право да търси защита по закона, чрез внасяне на молба до съответния Районен съд, има всяко лице, пострадало от домашно насилие, извършено от съпруг или бивш съпруг; лице, с което се намира или е било във фактическо съпружеско съжителство; лице, от което има дете; възходящ; низходящ; лице, с което се намира в родство по сребрена линия до четвърта степен включително; лице, с което се намира или е било в родство по сватовство до трета степен включително; настойник, попечител или приеман родител; възходящ или низходящ на лицето, с което се намира във фактическо съпружеско съжителство; лице, с което родителят се намира или е бил във фактическо съпружеско съжителство.

Това право на защита може да бъде упражнено и от директора на дирекция "Социално подпомагане", когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания.

Когато има данни за опасност за живота или здравето на пострадалото лице, то може да подаде и молба до органите на Министерството на вътрешните работи за предприемане на мерки, съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи.

По искане на пострадалото лице всеки лекар е длъжен да издаде документ, в който писмено да удостовери констатираните от него увреждания или следи от насилие.

Мерките за защита от домашното насилие, които съда има право да наложи и правомощия на институциите при нарушението им:

1. Задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие – за изпълнението на тази мярка следят полицейските органи. При констатирано нарушение, полицейския орган задържа извършителя и веднага уведомява прокуратурата.
2. Отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за срока, определен от съда. Когато извършителят откаже доброволно да изпълни наложената мярка, пострадалото лице подава молба до районното

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

управление на Министерството на вътрешните работи, по местонахождението на жилището, за оказване на съдействие. Началникът на районното управление на Министерството на вътрешните работи определя незабавно полицейските служители, които да окажат съдействие на пострадалото лице, които в присъствието на един свидетел поканват извършителя да освободи доброволно съвместно обитаваното жилище, да предаде ключовете, свързани с ползването на жилището, и да вземе личните си вещи /лични документи; вещи за обикновена употреба; машини, инструменти, пособия и книги, необходими лично на извършителя, упражняващ свободна професия, а на занаятчия - за упражняване на неговото занятие/. При отказ да освободи жилището и да предаде ключовете извършителят се отстранява принудително от жилището, а пострадалото лице се поканва да смени заключващите устройства. При отказ на извършителя да предаде ключовете, те се изземват само ако това е разпоредено с решението на съда. За извършените действия се съставя протокол, в присъствието на извършителя, пострадалото лице и на един свидетел, като след запознаването на присъстващите със съдържанието му, се подписва от полицейския орган, извършителя, пострадалото лице и свидетеля. Отказът на извършителя да го подпише се удостоверява с подписа на свидетеля. Копие от протокола се предоставя на пострадалото лице, при поискване.

3. Забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице при условия и срок, определени от съда – за изпълнението на тази мярка следят полицейските органи.

В случай на неизпълнение на наложена мярка по т. 1, 2 и 3, пострадалото лице или лицето, установило нарушението, подава сигнал до съответното районно управление на Министерството на вътрешните работи. Полицейските органи извършват проверка на подадения сигнал, като в случаите на неизпълнение на наложената мярка предприемат действия съгласно Наказателно - процесуалния кодекс. Когато нарушението не съставлява престъпление, полицейските органи съставят протокол за предупреждение по реда на чл. 65 от Закона за Министерството на вътрешните работи.

4. Временно определяне местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, при условия и срок, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето.

5. Задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми - За изпълнението на тази мярка извършителят на насилието е длъжен да посещава специализирана програма за лица, извършили домашно насилие в място, посочено в заповедта на съда. При неизпълнение юридическото лице, което изпълнява програмата, незабавно

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

уведомява прокуратурата.

б. Насочване на пострадалите лица към програми за възстановяване.

Компетентен да наложи мярка за защита е районният съд по постоянния или настоящия адрес на пострадалото лице. Производството по издаване на заповедта може да се образува по молба на:

- пострадалото лице, ако е навършило 14-годишна възраст или е поставено под ограничено запрещение;
- брат, сестра или лице, което е в родство по права линия с пострадалото лице;
- настойника или попечителя на пострадалото лице;
- директора на дирекция "Социално подпомагане", когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания.

В производството по издаване на заповед за защита освен доказателствените средства по Гражданския процесуален кодекс са допустими и:

- Протоколите, докладите и други актове, издадени от дирекциите "Социално подпомагане", от лекари, както и от психолози, консултирали пострадалото лице;
- Документите, издадени от юридически лица, извършващи социални услуги и вписани в регистър към Агенцията за социално подпомагане;
- Декларация по образец /чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН/ - когато няма други доказателства, съдът издава заповед за защита само на основание тази декларация.

Когато от данните в молбата е видно, че органите на Министерството на вътрешните работи и другите държавни органи разполагат с писмени доказателства за извършено домашно насилие, те незабавно издават заверени преписи от тях, при поискване от страна на пострадалото лице, на негов представител или пълномощник, или по искане на съда /За неиздаване на такъв документ или препис от него, на лицето, което е трябвало да го издаде, съдът налага глоба в размер 100 лв./

Когато молбата съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, районният съд в закрито заседание, без призоваване на страните, издава заповед за незабавна защита в срок до 24 часа от получаването на молбата. Заповедта се връчва на страните и се изпраща служебно до районното управление на Министерството на вътрешните работи.

Заповедта за защита и Заповедта за незабавна защита подлежат на незабавно изпълнение.

Б) ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Правилникът предвижда взаимодействие от органите на изпълнителната власт, съдилищата, общините и юридическите лица, които работят за защита от домашното насилие. Взаимодействието се осъществява чрез:

- Обмен на информация за случаите на молби за защита от домашно насилие, за изпълнение на мерки за защита и за създадени програми за превенция и защита от домашно насилие;
- Извършване на съвместни действия при защита от домашно насилие.

За осъществяване на взаимодействието се създава и поддържа информация от:

Министерството на правосъдието - за програмите по чл. 6, ал. 7 от Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН), финансирани по реда на глава трета;

Министерството на вътрешните работи - за изпълнението на наложените мерки по чл. 5, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от ЗЗДН;

Дирекция "Социално подпомагане" - за изпълнението на наложените мерки по чл. 5, т. 4 и 6 от ЗЗДН;

Юридическите лица, получили финансиране за изпълнението на наложените мерки по чл. 5, т. 5 от ЗЗДН;

Информацията се публикува на интернет страницата на съответните администрации и на юридическите лица, получили финансиране.

В) ЗАКОН ЗА МВР

Чл. 65. (1) Полицейските органи предупреждават устно или писмено лицето, за което има достатъчно данни и се предполага, че ще извърши престъпление или нарушение на обществения ред.

(2) За писменото предупреждение се съставя протокол, с който лицето се предупреждава за отговорността, която се предвижда при извършване на съответното престъпление или нарушение на обществения ред.

(3) Протоколът за предупреждение се съставя в присъствието на лицето и на един свидетел, като след запознаване със съдържанието му се подписва от полицейския орган, лицето и свидетеля. Отказът на лицето да го подпише се удостоверява с подписа на свидетеля. В случаите на домашно насилие копие от протокола за предупреждение се предоставя на пострадащото лице при поискване.

Г) НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС

Чл. 296 , ал. 1. Който попречи или осуети по какъвто и да е начин изпълнението на съдебно решение или не изпълни заповед за защита от

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

домашното насилие или Европейска заповед за защита, се наказва с лишаване от свобода до три години или глоба до пет хиляди лева.

Чл. 93, т. 31 „Престъплението е извършено в условията на домашно насилие“, ако е предшествано от системно упражняване на физическо, сексуално или психическо насилие, поставяне в икономическа зависимост, принудително ограничаване на личния живот, свобода и личните права и е осъществено спрямо възходящ, низходящ, съпруг или бивш съпруг; лице, от което има дете; лице, с което се намира или е било във фактическо съпружеско съжителство; или лице, с което живеят или е живяло в едно семейство.

С промените от 2019 г. Наказателният кодекс предвижда криминализиране на домашното насилие:

- Физическо насилие - чл. 131, ал. 1, т. 5а от НК добавя специален състав на телесната повреда, а именно телесна повреда, извършена в условията на домашно насилие. От тази промяна в Наказателния кодекс може да се направи заключение, че телесна повреда, без значение каква степен е (тежка, средна или лека), ако е извършена в Условията на домашно насилие, е престъпление. Въпреки това следва да се има предвид и разпоредбата на чл. 93, т. 31 домашно насилие, ако е налице системност. Наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години при тежка телесна повреда; от две до десет години при средна телесна повреда; до три години при лека телесна повреда.
- Емоционално и психическо - чл. 182, ал. 2 от НК („Престъпления против брака, семейството и младежта“) гласи „Родител или друг сродник, който не изпълни или по какъвто и да е начин осуети изпълнението на съдебно решение, относно упражняване на родителски права или относно лични контакти с дете, се наказва с пробация и глоба от две хиляди до пет хиляди лева, а в особено тежки случаи - с лишаване от свобода до шест месеца и глоба от пет хиляди до десет хиляди лева“.
- Убийство и телесна повреда - чл. 116, ал. 1, т. 6а. За убийство, извършено в условията на домашно насилие, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна.
- Отвлечане в условията на домашно насилие - чл. 142, ал. 1, т. 5а от НК - наказанието е лишаване от свобода от седем до петнадесет години.
- Противозаконно лишаване от свобода, извършени в условията на домашно насилие – чл. 142а, ал. 4 от НК, наказанието е лишаване от свобода от три до десет години.
- Принуда и закана са други две престъпления, които когато са извършени в условията на домашно насилие, не само че вече са престъпления, но предвиждат и по-високи наказания. За принудата – чл. 143, ал. 3 от НК, наказанието е лишаване от свобода от три до десет

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр. Силистра, п.к. 283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

години. За закана – чл. 144 , ал. 3 от НК, наказанието е лишаване от свобода до шест години.

➤ Следене. Това е изцяло нов състав на престъпление, предвиден в чл. 144а от НК, „Който системно следи друго и това би могло да възбуди основателен страх за живота или здравето му, или за живота или здравето на негови близки, ако извършеното не съставлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода до една година или пробация“.

КОНТАКТНА ИНФОРМАЦИЯ

ЕДИНЕН НОМЕР ЗА СПЕШНИ ПОВИКВАНИЯ – 112

ДЕНОНОЩНА ЛИНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ - 0800 11 977

ГОРЕЩА ЛИНИЯ ЗА ПОСТРАДАЛИ ОТ НАСИЛИЕ - 0800 1 86 76

НАЦИОНАЛНА ЛИНИЯ ЗА ДЕЦА И ЮНОШИ - 116 111

ДЪРЖАВНИ И ОБЩИНСКИ ИНСТИТУЦИИ В ПОДКРЕПА НА ЛИЦА, ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Държавна агенция за закрила на детето - 02/933 90 10

Община Силистра – 086 816 333

Община Алфатар - 086 811 610

Община Дулово – 086 423 000

Община Кайнарджа – 086 798 461

Община Тутракан - 0866 60 621

Община Главиница – 086 362 040

Община Ситово - 086 882 213

Център за обществена подкрепа – Силистра – 086 820 487

Център за обществена подкрепа – Тутракан - 089 999 3609

Център за обществена подкрепа – Дулово – 089 514 0600

ОД на МВР – Силистра – 086 886 286

Районно управление „Полиция“ – Силистра – 086 886 323

Районно управление „Полиция“ – Тутракан – 086 660 166

Районно управление „Полиция“ – Дулово – 086 422 121

Районен съд – Силистра – 086 816 530

Районен съд – Тутракан – 086 661 620

Районен съд – Дулово – 086 424 001

Окръжна прокуратура – Силистра - 086 817 173

Районна Прокуратура – Силистра - 086 817 170

Районна Прокуратура – Тутракан – 086 660 104

Районна Прокуратура – Дулово – 086 424 115

Регионална дирекция „Социално подпомагане“ – Силистра - 086 820 795

Дирекция „Социално подпомагане“ – Силистра - 086 821 530

Дирекция „Социално подпомагане“ – Тутракан - 086 660 598

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр. Силистра, п.к. 283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Дирекция „Социално подпомагане“ – Дулово – **086 423 395**

Адвокатска колегия – Силистра – **086 821 625**

Регионално управление „Образование“ - **086 822 345**

НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ В ПОДКРЕПА НА ЛИЦА,
ПОСТРАДАЛИ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ:

- Сдружение „Екатерина Каравелова“ - Силистра - (Телефони: 086/820 487 (безплатен) Факс: 086/820 487; e-mail: ceta@mail.bg; Интернет страница: www.ekaravelova.org; Адрес: гр. Силистра, п.к. 7500 ул. „Вапцаров“ № 51, ет.2
- Фондация „Позитивни умения на личността в социума“ /„П.У.Л.С“/ - Перник, www.pulsefoundation.org; тел: 076/60-10-10; 076/60-33-60; Адрес: Перник 2300, ул. „Средец“ 2
- Фондация „Български център за джендър изследвания“ /БЦДИ/- Телефон: 02/963 53 57 (безплатен) ; Мобилен: 0878 567 620 (безплатен); Факс: 02/9635357; Адрес: гр. София, п.к. 1142 бул.„Евлоги и Христо Георгиеви“ № 5; e-mail: office@bgrf.org; Интернет страница: www.bgrf.org
- „SOS– семейства в риск“- Варна - Телефон: 052/609677; Тел/Факс: 052/ 613 830; e-mail: sos@ssi.bg; Интернет страница: www.sos-varna.org; Адрес: гр. Варна, ул. „Славянска“ 32
- Асоциация „Деметра“- Бургас - Телефон: 056/ 81 56 18; Факс: 056/ 836 657; Мобилен: 0896 82 15 91; Интернет страница: <http://demetra-bg.org>; e-mail: demetra@unacs.bg; Адрес: гр. Бургас, ул. „Шейново“ № 102 а
- Център „Отворена Врата“- Плевен - Тел/факс 064/ 846 713(безплатен); e-mail: opendoor_centre@hotmail.com; Адрес: гр. Плевен, п.к. 5800, ул. „Неофит Рилски“ № 55
- Асоциация „Ная“ –Търговище -Телефон: 0601/6 28 89, Факс: 0601/6 28 89 e-mail: naia_s@abv.bg; Адрес на управление и за кореспонденция: гр. Търговище, п.к. 7700, ул. „Антим I“ № 37
- Сдружение "Център Динамика" – Русе - Телефон/Факс: 082/ 82 67 70; мобилен: 0879 45 35 03; e-mail: centre_dinamika@abv.bg; гр. Русе 7012, ул. „Панайот Хитов“№9
- Фондация “Асоциация Анимус” – София - Телефон: 02/981-76-86; Факс: 02/983 52 05; Адрес на фондацията: гр. София 1000 ул. „Екзарх Йосиф“ № 85; e-mail: animus@animusassociation.org; Интернет страница: www.animusassociation.org

ЖЕНСКО СДРУЖЕНИЕ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

гр.Силистра, п.к.283, тел/факс: 086 820 487

e-mail: ceta@mail.bg; www.ekaravelova.org

ЦЕНТЪР ЗА КОНСУЛТИРАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

- Алианс за защита от насилие, основано на пола - Машабна мрежа, активно работеща за защита и превенция срещу домашното насилие и насилието, основано на пола. София, телефон: 02 963 53 57; 0878 567 620, www.alliancedv.org

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

ЖС «Е.Каравелова», Силистра, 2012, Наръчник за прилагане на модел за работа по борба и превенция на домашното насилие на територията на регион Силистра, в помощ на полицаи

М.Манолов, София, 2020, Наръчник за лица пострадали от домашно насилие „Аз не съм жертва“

М.Манолов, София, 2020, Наръчник за лица извършители на домашно насилие „Агресията не е сила“

WAVE, 2012, Обучително помагало за изграждане на капацитет за оценка на риска и управление на безопасността за защита на високо рисковите жертви